

Частина перша

Розділ I

Олеся поцілувала маму в щічку. Дівчинці здалося, що в неньки, яка лежала в ліжку, покотилася сльоза та завмерла в неглибокій зморщці під оком. Олеся провела пальчиком по обличчю жінки, і він справді став мокрим.

— Матусю, ти плачеш? — дівчинка подивилася на маму синіми озерцями очей.

— Ні, донечко, ні! — сказала їй жінка. — Тобі, моє сонечко, здалося.

На безкровному, восково-жовтому обличчі хворої майнула ледь помітна усмішка. Чоловік, який стояв поруч, по-тай від дівчинки витер зволожені очі й поклав долоню на плече Олесі.

— У тебе слізка, — промовило дівча, розглядаючи свій вологий пальчик.

— То, напевно, порошок в око потрапила, — жінка знов усміхнулася донечці.

— У тебе справді нічого не болить? — сині оченята дивилися пильно.

— Справді нічого не болить, — запевнила мати.

Жінка простягнула худеньку руку до Олесі, і тремтячі тонкі пальці ледь торкнулися кругленької дитячої щічки. Дівчинка відчувала, що ненька хоче щось іще сказати їй,

і запитально дивилася на неї. Мама усміхалася, але якось незвично, сумно.

— Мамусю, присягнися, що в тебе все добре, — попросила Олеся й долонькою притиснула до щічки мамину прохолодну руку.

— Лесечко, справді, усе добре, — лагідно й тихо промовила жінка. — Іди, доню, спати, уже час.

— На добраніч, матусю, — сказало дівча й поцілувало неньку в щоку.

Олесі страшенно не хотілося йти у свою кімнату, але вона знала, що мама хвора і їй потрібно відпочивати. Дівчинка зітхнула й усміхнулась до матері.

— Доброї ночі, — побажала їй жінка й подивилась услід довгим сумним поглядом.

— На добраніч, — сказала Олеся й послала матері повітряний цілунок, дмухнувши на долоньку.

Дівчинка неохоче пішла до своєї кімнати. Вона ввімкнула світло, вдяглась у піжаму, забрала ляльку Марійку з тумбочки. Її улюблениця була все ще в літньому сарафанчику, бо тепла сукня, яку Олеся з мамою почали шити для неї, так і не була закінчена.

— Будеш спати зі мною й не змерзнеш, — сказала ляльці Олеся та поклала її на своє ліжко.

Дівчинка вимкнула світло, і в тихій кімнаті гучно протупотіли дитячі ніжки від дверей до ліжка. Олеся обняла Марійку, натягнула ковдру аж до очей. Раніше мама її вкладала щовечора спати. Перед сном читала книжку або просто сідала на краєчок ліжка, і вони довго розмовляли стишеними голосами. Потім ненька дбайливо вкривала свою доню ковдрою, цілувала й бажала спокійної ночі. Узимку мама захворіла й незабаром уже не ходила на роботу. Спочатку Олеся навіть раділа з того, що жінка чекала вдома її повернення зі школи, на кухні пахло чимось смачненьким і не доводилося самій розігрівати обід у мікрохвильовій печі. Аж до вечора мама була поруч із нею,

і дівчинка тішилася з того. Вони разом готували вечерю, і ненька детально розповідала й показувала Олесі, як готувати ту чи ту страву. Дівчинці це подобалося, і вона відчувала себе майже господинею на кухні. Вони жартували, куховарячи, і так було їм весело! Якось мама сказала:

— Олесю, чоловіки без нас померли б із голоду! Їм легше піти до крамниці, купити заморожені пельмені та зварити, ніж самим щось приготувати вдома, тож, якщо я буду в лікарні, тобі доведеться самій готувати їжу для тата. Тепер ти розумієш, чому я тебе навчаю хазяйнувати?

Мама підморгнула Олесі, і вони довго сміялися. Згодом мама навчила Олесю користуватися пилососом і пральною машинкою, показала, як акуратно заправляти після себе ліжко, навчила заплітати косички. Дівчинці така мамина школа настільки подобалась, що вона майже перестала бігати гуляти на вулиці з подружкою Ніною. Лише коли мама почувалася зле, вона силоміць змушувала Олесю піти до подруги.

Останні кілька днів ненька не вставала з ліжка. Олеся все допитувалася, що в неї болить, але мама постійно віджартовувалась.

— Просто заслабла, — завжди відказувала вона, коли дівчинка надокучала їй питаннями.

Але Олесю важко обманути — вона чула, як зітхали сусідки, коли стиха гомоніли про те, що «страшна хвороба в Яни» і «треба ж такому горю статися, а дитина ще зовсім мала!» І тато ходив похмурий та невеселий, а коли мама злягла, то взагалі став мовчазний і сумний.

Олеся повернулася на бік і задивилась у вікно. Там, на вулиці, скаженів вітер, розгойдував стару яблуню, вона скрипіла, і той скрип був схожий на людський тужний плач. Яблунева гілка раз по раз стукала у вікно, немов просила прихистку в хатньому теплі, та вітер не чув її плачу — він вив по-вовчи й безжально розхитував беззахисну яблуньку. Олеся натягла ковдру на вуха, щоб не було чути того витьтя за вікном, і заплющила очі. Їй стало сумно, незатишно.

Хотілося побігти в кімнату до мами, як колись, залізти до неї в ліжко, почути лагідний голос і спокійно заснути в її теплих обіймах, але не можна: мама хвора, і їй потрібен спокій. Дівчинці хотілося плакати, але вона згадала, як по-вчала ненька:

— Не треба плакати, бо ти засмучуєш мене, і я буду плакати разом із тобою.

Олеся не хотіла, щоб мама плакала, їй найбільше подобалося чути її сміх. Дівчинка усміхнулася, згадавши веселу маму, обняла міцно Марійку й незабаром заснула.

Уранці Олеся прокинулася від людських голосів, які долинали із сусідньої кімнати. Вона, не знімаючи піжами, пішла подивитися, хто там розмовляє. Дівчинка прочинила двері й зупинилася на порозі: кімната була повна чужих людей. Одна із жіночок, помітивши Олеся, швидко пішла їй назустріч, узяла за руку й майже силоміць завела назад у кімнату.

— Дитинко, тобі туди не можна, — схлипнувши, промовила вона. — Зараз твого батька покличу.

Олеся відчула, що трапилось якесь лихо. Вона висмикнула свою ручку і скрикнула:

— Пустіть! Я хочу до мами!

Жінка не встигла й рота розкрити, як Олеся забігла до матеріної кімнати й крізь натовп жінок прослизнула до ліжка. Від побаченого вона залякла на місці. На заправленому ліжку лежала її мама, гарно вбрана, чомусь у хустці, зі складеними на грудях руками.

— Мамо, — тремтячим стишеним голосом покликала Олеся.

Мама була не схожа на її колишню веселу, смішливу і красиву маму. Перед Олесею лежала ніби інша жінка із завмерлим восковим обличчям і заплющеними очима.

— Нема у тебе мами, дитинко, — зітхнула якась бабця. — Померла твоя мама.

— Ні! — закричала Олеся. — Ви брешете! Це неправда!

Дівчинка стиснула кулачки й почала гамселити ними ненависну чужу злу бабцю. Вона плакала, біла й біла кулаками стареньку, потім — жінку в чорній хустці, увесь час кричачи, що вони їй брешуть. Прийшов батько, підхопив доньку на руки, поніс до її кімнати. Олеся кричала, пручалася, біла батька по обличчю, по голові й голосно плакала. Чоловік схопив її в обійми та притиснув до себе.

— Тихо, сонечко, тихо, — промовляв він стишеним голо-
сом, — не треба так, уже нічого не зміниш.

— Ви всі брехуни! — промовила спересердя дівчинка і схлипнула. — Мама не могла померти! Вона не могла мене покинути! Не могла! Вона мене любить, а ви всі — злі!

— Так, Олеся, мама тебе любить, але вона була хвора, дуже хвора, — тихо промовив батько, послабивши обійми, коли донька перестала пручатися. — І вона не померла, а...

— А що? — Олеся подивилася батькові прямо в очі.

Він не витримав того погляду, утупив очі в землю, тяжко зітхнув.

— Тепер мама буде на небі, — сказав ледь чутно.

— Чому не зі мною?

— Вона завжди буде з тобою, у твоїх думках, у твоєму серці.

— Я хочу до мами, — знову повторила дівчинка.

— Зараз ти вдягнешся і побудеш у сусідки. Добре?

— Чому?

— Бо в тата багато справ, — пояснив він, перевдягаючи дівчинку, — я впораюсь і заберу тебе. Домовилися?

— Можна я візьму Марійку?

Батько кивнув на знак згоди. Він хотів узяти Олеся на руки, але дівчинка заперечила:

— Я вже доросла.

Чоловік узяв за руку доньку, провів повз натовп жінок, що були біля її мами. Олеся вже не плакала. Вона мовчки пройшла кімнатою, вийшла надвір, слухняно подибала за батьком до сусідчиної хати, переступила поріг, витерла ноги, привіталася.

— Ти, Олесю, побудеш тут, — сказав батько, знявши з доньки курточку, — а потім я прийду по тебе.

— Я ще побачу маму? — спитала Олеся.

— Так, — кивнув головою батько й швидко пішов із хати.

Як тільки не намагалася сусідка тітка Ліда розговорити дівчинку — усе марно. Сіла на стілець біля вікна, обняла свою ляльку й дивилась у вікно. А там лив дощ, і геть нічого не видно було. Тітка намагалася погодувати Олесю — та ніби не чула її, так і просиділа до вечора. Коли за вікном спочіло, жінка роздягла Олесю, поклала спати у своїй хаті. Дитина не противилась, не зронила жодного слова — слухняно лягла на велике тітчине ліжко, обняла ляльку й заплющила очі.

Погода змилостивилася, і на похоронах не бешкетував вітер, навіть дощ стих. Олеся мов заклала на кладовищі біля матеріної труни. Мама їй здавалася чужою жінкою, яка вбралась у мамин одяг і прикинулася нею. Коли почалося прощання, жінки заплакали, запричитали, завили, по Олесиних щоках покотилися великі горошини сліз. Дівчинка плакала по-дорослому, душею, не зводячи очей із завмерлого, незвичного обличчя матері. Олеся сама підійшла ближче до труни, поцілувала в щоку матір. Вона була холодна і якась чужа.

— Матусечко, прощавай, — стиха промовила дівчинка, і навколо неї ще голосніше затужили й запричитали жінки.

Дівчинка заглянула в могилу — вона була глибокою та страшною. Колись їй наснився сон, де була майже така ж глибока яма, страшна і холодна, а тепер у таку мають покласти її маму.

— Їй там не буде холодно? — спитала Олеся в батька, який міцно тримав її за руку.

Труну опустили на саме дно ямки, й Олеся туди з острахом зазирнула. Батько промовчав, і дівчинка сказала:

— Моя бідна мама! Їй там буде холодно і самотньо.

— Ні, Олесю, мама тепло вдягнена, — відповів батько, витерши шапкою очі.

— Ходімо додому, — сказала Олесі тітка Ліда і взяла дівчинку за руку.

— А тато? — запитала дитина.

— Він зараз прийде.

Увечері Олеся знову сиділа біля вікна з лялькою в руках. Вона мовчки дивилась у непроглядну темінь, ніби намагаючись розгледіти постать найріднішої людини. Батько сів поруч, обняв дитину за плечі.

— Олесю, сонечко, у тебе є я, і ми маємо разом навчитися жити...

— Без мами? — тихо і сумно промовила дівчинка.

— Так, — зітхнув батько.

Чоловік помовчав, намагаючись знайти доречні слова, але вони десь застрягли, грудкою здавили горло. Він тяжко підвівся, вийшов із кімнати і за мить повернувся назад.

— Олесю, у тебе незабаром день народження, — сказав чоловік.

— Я знаю. Першого травня, але не хочу дня народження без мами, — промовила дівчинка, не відриваючи погляду від вікна.

— Мама тобі дещо залишила.

— Мені?! — дівчинка повернула голову. — Що саме?

— Ось це!

Чоловік сів поруч, тримаючи в руках товсту паперову теку. Він розв'язав її й дістав товстезний зошит, також на зав'язках.

— Що це? — здивовано запитала Олеся.

— Бачиш, тут написано «Олесі, моїй донечці»? — вказав він на запис на зошиті. — Щороку у свій день народження ти будеш відкривати один лист і читати, що там мама тобі написала, — пояснив батько. — Бачиш, перший аркуш заклеєний, і ти не можеш його розкрити раніше свого дня народження.

— Чому?

— Бо тут мама написала «Відкрити Олесі у день її восьмиліття». Незабаром тобі виповниться вісім років, й у свій день народження ти матимеш право розклеїти папір і прочитати. Коли тобі буде дев'ять рочків, ти прочитаєш наступний запис, і так будеш робити щороку.

— А зараз не можна відкрити?

— Ні, не можна, — відповів батько.

— Але чому? До дня народження чекати так довго!

— Не зовсім. Місяць мине непомітно, і ти матимеш гарний подарунок на свій день народження, — сказав батько, передаючи теку доньці. — Нехай буде в тебе, чи мені сховати?

— Це моє! — чітко промовила дівчинка.

Вона підійшла до ліжка й поклала теку під подушку. Марно батько вмовляв дівчинку покласти теку в тумбочку — Олеся не хотіла й на мить розлучатися з нею. Дівчинка вдягла ляльку в теплу сукню з одним рукавом, передяглася сама, лягла в ліжко й попросила батька вимкнути світло. Олеся довго не спала, згадуючи минулий свій день народження. Тоді була поруч мама, ще не хвора, весела і щаслива. Вона спекла тортик, і за столом Олеся задула сім свічок, загадавши бажання.

«І чому я загадала гарно вчитися, а не щоб жила мама?» — думала дівчинка.

Їй стало так тужно, так сумно без мами, що вона гірко й невтішно розплакалася. Щоб не чув батько, Олеся плакала, укритись ковдрою з головою. І лише коли засунула ручку під подушку й торкнулася маминої теки, трохи заспокоїлася і стихла.

Розділ 2

Кілька днів поспіль Олеся не ходила до школи, і батько не наполягав. Він гадав, що дівчинці треба дати трохи часу, щоб вона оговталася від горя, яке звалилося на неї,